

18.03.2022

Eduskunnan lakivaliokunta

Asiantuntijakuuleminen 23.3.2022

**TUKINAINEN RY:N KIRJALLINEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ
SEKSUAALIRIKOKSIA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI
HE 13/2022 vp (myös Lakialoite LA 51/2020 vp)**

1.YLEISTÄ

Hallituksen esitys on monilta osin onnistunut verrattuna aiempaan työryhmän mietintöön asiassa. Joitakin korjauksia esitykseen on onnistuneesti tehty myös marraskuussa 2021 julkistettuun luonnokseen verrattuna.

Hallituksen tavoitteena on nyt seksuaalirikoksia koskevassa kokonaisuudistuksessa vahvistaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa, yhdenmukaistaa ja selkiyttää seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä rikoslaissa sekä toteuttaa hallitusohjelman mukaisesti turvallisen oikeusvaltion tavoitteita. Kuitenkin esimerkiksi esitetyn raiskauspykälän ja seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöjen ristiriita on täysin näiden tavoitteiden vastainen kuten myös esitetty rikosnimike, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

Hallituksen esityksessä on edelleen uhrin asemaa heikentäviä lainkohtia, jotka edellyttävät seuraavia muutoksia:

2. MÄÄRITELMÄT

Esityksessä on sekoitettu sukupuoliyhteyden ja seksuaalisen teon käsitteitä. On unohdettu, että ne ovat seksuaalirikoksia koskevassa 20 luvussa tarkoin määriteltyjä. Esimerkiksi seksuaalinen teko ei ole juridinen yläkäsite sukupuoliyhteydelle kuten monin paikoin hallituksen esityksessä on virheellisesti ilmaistu.

Määritelmien sekoittaminen näkyy myös esimerkiksi rikosnimikkeessä, ”Korvauksen tarjoaminen nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta”, josta virheellisesti saa käsityksen, että tunnusmerkistö koskisi vain seksuaalista tekoa. Se ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä kysymys on myös korvauksen tarjoamisesta nuoreen kohdistuvasta sukupuoliyhteydestä.

Käsitteiden käyttöä esityksessä on syytä tarkentaa ja selkiyttää kauttaaltaan rikosnimikkeiden, tunnusmerkistöjen ja niitä koskevien perustelujen osalta.

3. TERMINOLOGIA

Kajoaminen nykykielessä on terminologisesti vanhahtava ja rikosnimikkeenä varsin outo. Uhrin osalta ei ole koskaan kysymys vain vähäisestä fyysisestä kajoamisesta, vaan useimmiten psyykkisiä seurauksia kuten henkistä kärsimystä aiheuttavasta seksuaalisesta loukkauksesta silloinkin, kun sukupuoliyhteydestä ei ole kysymys. Etenkin lapsiuhrien kohdalla kajoaminen on voimakkaasti teon vakavuutta ja siitä aiheutuvia seurauksia vähättelevä rikosnimike.

Kajoaminen terminä sopii enemmän runokieleen kuin kuvaamaan seksuaalirikosta.

Edellä mainituiksi rikosnimikkeiksi soveltuisivat parhaiten ”seksuaalinen loukkaus” ja ”lapsen seksuaalinen loukkaus”. (Ruotsissa sexuellt övergrepp)

Rikosten tunnusmerkistöjen edellytetään olevan selkeitä ja ymmärrettäviä lain soveltajalle. Esimerkiksi raiskauspykälässä tekijän valta-aseman arviointia ei ole syytä vaikeuttaa tarpeettomin määrittein ’erityinen’ ja ’vakava’. Valta-asema on jo sellaisenaan erityinen, ja valta-aseman väärinkäyttö on aina vakavaa.

4. RANGAISTUSASTEIKOT

Rangaistusasteikkoja ei ole esitetty nostettavaksi raiskauksen, törkeän raiskauksen eikä seksin ostamisesta nuorelta koskevien pykäliden kohdalla. Raiskauksen osalta ehdollinen rangaistus olisi edelleen mahdollinen, ja seksin ostaminen nuorelta tarkoittaisi useimmiten sakkorangaistusta.

Ehdollisia rangaistuksia suosivia rikosnimikkeitä olisivat toteutuessaan myös seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, joissa kummassakin rangaistusminimit olisivat vain 4 kuukautta vankeutta.

Rikosvastuun tehokas toteutuminen edellyttää rangaistusasteikkojen tarkistamista. Vertailun vuoksi esimerkiksi Ruotsissa perusmuotoisen raiskauksen minimi on 2 vuotta vankeutta (Suomessa 1 vuotta) ja törkeän raiskauksen osalta 5 vuotta vankeutta (Suomessa 2 vuotta).

Rangaistusmaksimit taas vaikuttavat todisteluun kuten lääkärin todistamisvelvollisuuteen ja rikosten vanhentumisaikoihin, mikä on erityisesti syytä huomioida esimerkiksi esitetyn seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön ja rangaistusasteikon kohdalla.

5. SYYTESIDONNAISUUDEN MERKITYS UHRIN ASEMAAN

Syytesidonnaisuudesta johtuen, jos syyte koskee seksuaalista hyväksikäyttöä, tuomio ei voi tulla raiskauksesta. Useimmiten syytenimike on sama kuin rikostutkintanimike, josta taas ensimmäisenä viranomaisena päättää poliisi.

Hallituksen esitys toteutuessaan nyt esitetystä muodosta valitettavasti mahdollistaa uhrien erilaisen kohtelun jo rikostutkinnasta alkaen jakamalla haavoittavissa olosuhteissa olevat uhrin kahteen rikosnimikkeeseen: raiskaukseen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön.

Seksuaalisen hyväksikäytön osalta törkeää tekemuotoa ei ole, ja rangaistusasteikko on muita raiskauksia lievempi. Seksuaalinen hyväksikäyttö -pykälän poistaminen mahdollistaisi sen, että kaikki sukupuoliyhteyden käsittävät seksuaalirikokset tulisivat yhdenvertaisen arvioinnin kohteeksi poliisin sijaan vasta tuomioistuimessa. Sama pätee lievää lapsenraiskausta tarkoittavan lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -rikosnimikkeeseen osalta.

Teon vakavuuden arviointi, kvalifiointi ja rangaistuksen mittaaminen olisi jätettävä tuomioistuimen tehtäväksi.

6. KOKONAAN POISTETTAVAT PYKÄLÄT:

- **RL 20 luku 5 § Seksuaalinen hyväksikäyttö**
- **RL 20 luku 16 § Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö**

5 § SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ -pykälä poistettava

- pykälä on tarpeeton ja tekijää heikommassa asemassa olevia uhreja syrjivä verrattuna muihin raiskausten uhreihin
- uhrin haavoittuva asema/haavoittavat olosuhteet sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen osalta pitää lisätä raiskaussäännöksen tunnusmerkistöön kuvaamaan tilanteita, jolloin ei koskaan ole kysymys uhrin vapaaehtoisuudesta (Vrt. Brottbalken/Ruotsi)
- edellä mainituissa olosuhteissa tapahtuvat raiskaukset on arvioitava ankarammin, ei lievemmin rangaistavana tekona kuten nyt hallituksen esityksen perusteluissa virheellisesti väitetään seksuaalisen hyväksikäytön yhteydessä (vrt. Istanbulin sopimus 46 artikla)
- valta-aseman väärinkäyttäjää ei pidä suojata ja säätää seksuaalisen hyväksikäytön kaltaisia erillisiä, keinotekoisia pykälärakennelmia, jotka johtavat tilanteisiin, jolloin esimerkiksi sairaalapotilaan, laitokseen sijoitetun, mielenterveys- tai päihdekuntoutuksessa olevan, kotihoitoon sijoitetun vanhuksen tai 16-vuotiaan koululaisen olisi todistettava, ettei ollut kysymys vapaaehtoisuudesta
- kaikki tekijän valta-asemaansa väärinkäyttäen tekemät sukupuoliyhteyden käsittävät rikokset kuuluvat raiskauksen tunnusmerkistöön
- hallituksen esityksessä oleva väite, että juuri heikommassa asemassa oleviin uhreihin kohdistuvat sukupuoliyhteyden käsittävät rikokset eivät täyttäisi raiskauksen tunnusmerkistöä on väärä
- vastuu kuuluu valta-asemaan, haavoittuvissa olosuhteissa olevien uhrien kohdalla se tarkoittaa valta-aseman mukanaan tuomaa korostunutta vastuuta heistä, ja siten valta-aseman väärinkäytön ankarampaa arviointia, ei lievempää kuten esityksestä ilmenee
- perusteluja, joita nyt on esitetty seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla, on siirrettävä raiskauspykälän perusteluosaan valaisemaan erilaisia uhrin haavoittuvia olosuhteita, joissa uhrin vapaaehtoisuutta ei koskaan arvioida

Perustelut:

Tekijän valta-asema raiskauspykälässä

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvova GREVIO on kiinnittänyt huomiota haavoittuvien uhrien asemaan lainsäädännössämme viimeisimmässä Suomea koskevassa raportissaan. Erityisiä moitteita se antoi juuri siitä, että Suomessa ei ole ymmärretty tekijän valta-aseman merkitystä rikosten vakavuuteen ja rikosten erityiseen moitittavuuteen. Seksuaalinen hyväksikäyttö (5 §) on esimerkki tästä pitkään jatkuneesta syrjivästä ja uhrien yhdenvertaisuutta loukkaavasta käytännöstä Suomessa. Se on Istanbulin sopimuksen 46 artiklan vastainen säännös eikä vastaa Euroopan

ihmisoikeustuomioistuimen jo vuosia kestänyttä oikeuskäytäntöä haavoittuvien seksuaalirikosten uhrien osalta. Ruotsin seksuaalirikoksia koskeneessa uudistuksessa lisättiin raiskauspykälään ”olosuhteet, jotka tekevät uhrista haavoittuvan” (”omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation”, ”personen står i beroendeställning till gärningsmannen”).

Seksuaalirikoksiin esitetään edelleen kolmea raiskausta koskevaa pykälää, 1 § raiskaus, 2 § törkeä raiskaus ja 5 § seksuaalinen hyväksikäyttö. Vastoin Istanbulin sopimuksen 46 artiklaa haavoittuvimmissa olosuhteissa olevat uhrit on hallituksen esityksessä nostettu korostetusti esiin lievemmin rangaistavaan seksuaalisen hyväksikäytön pykälään (perustelut, esityksen kohta 4.1.). Sen vuoksi seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa käytännössä lievää raiskausta sukupuoliyhteyden käsittävien tekojen osalta. Heikommassa asemassa olevien uhrien kohdalla tultaisiin arvioimaan heidän vapaaehtoisuuttaan tapahtuneeseen sukupuoliyhteyteen. Raiskauspykälässä näin ei tehtäisi.

Kaikki sukupuoliyhteyden käsittävät rikokset kuuluvat raiskauksen tunnusmerkistöön. Mitkään tekijän valta-aseman väärinkäytöt eivät saa muodostaa tästä poikkeusta. Raiskauspykälän perusteluosaan kohdassa ’hoitosuhde/hoitosuhteessa’ on myös tarpeen tehdä vielä lisäys terapiasuhteen osalta. Esimerkiksi psykoterapeutin henkinen valta-asema potilaaseen nähden säilyy myös varsinaisen terapiasuhteen päättymisen jälkeen. Tämä tarkennus on syytä tehdä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeusturvan takia.

Seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva rikoslain 20 luvun 5 § pitää poistaa tulevasta rikoslain 20 luvusta, ja raiskauspykälän tunnusmerkistöä tarkistaa tältä osin.

Tekijän valta-asema ”kajoamisessa”

Rikoslain 20 luvun 5 §:ssä mainitut muut kuin sukupuoliyhteyden käsittävät teot vastaavasti kuuluvat seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöön, mikäli kajoaminen ylipäätään hyväksytään riittävän voimakkaana nimikkeenä seksuaaliselle loukkaukselle.

Lisäksi valta-asemaa koskevassa perusteluosassa myös ’kajoamista’ koskevan pykälän kohdalla perusteluihin pitää lisätä terapiasuhteen erityisyys, sillä terapeutin henkinen valta-asema säilyy myös varsinaisen terapiasuhteen jälkeen.

Kuten aiemmin todettu, kajoaminen rikosnimikkeenä on outo ja nykyisessä kielenkäytössä terminologisesti vanhahtava, joten nimike tulee muuttaa. Paras rikosnimike olisi ”seksuaalinen loukkaus” niille seksuaalirikoksille, joissa kysymys on muusta kuin sukupuoliyhteydestä.

Uhrin haavoittuvuus tai tekijää heikompi asema ei ole rikoksen lieventämisperuste

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että seksuaalisessa hyväksikäytössä kysymys on tekijän asemaansa hyväksikäyttäen tehdyistä teoista, joissa uhri on harkintakyvyltään heikommassa asemassa. Työryhmän tavoin hallituksen esityksessä on kuitenkin jostain syystä edelleen päädytty siihen, että nämä teot poikkeavat luonteeltaan ja moitittavuudeltaan teoista, jotka toteutuvat toisen vapaaehtoisuuden puuttuessa. Siis oletuksena on, että seksuaalisen hyväksikäytön pykälässä mainitut uhrit olisivat itse suostuneet ainakin ”vähän” sukupuoliyhteyteen. Tekijänä on heistä huolehtimisvastuussa, hoitovastuussa tai kasvatusvastuussa oleva henkilö, joka ”on saanut heidät siihen ryhtymään”. Aloitteen tekijänä on siis valta-asemassa oleva henkilö, jonka todetaan väärinkäyttäneen valtaansa heikommassa asemassa olevaan uhuriin.

Uhrin haavoittuvan tilan nähdään muodostavan oletuksen vapaaehtoisuudesta. Entäpä jos vuodepotilas sairaalassa, mielenterveyspotilas, kotihoidossa oleva vanhus tai 16-vuotias koululainen

kiistää vapaaehtoisuuden? Hänen tulisi ilmeisesti silloin pystyä todistamaan, ettei ollut vapaaehtoisesti sukupuoliyhteydessä. Haavoittuvissa olosuhteissa ja tekijää heikommassa asemassa olevalle uhrille voi olla edessä mahdoton tehtävä.

Sairaala- tai laitososuhteissa tai alaikäisen uhrin kohdalla ei voida puhua vapaaehtoisesti edes osittain, koska tekijä on valta-asemassa heihin nähden. Seksuaalinen hyväksikäyttö -pykälä on johtamassa tragedioihin, joita ei ehkäise edes sanan 'taivuttaminen' poistaminen tunnusmerkistöstä. Pykälän alussa olevat sanat 'valta-asemaansa väärinkäyttäen' ja 'saa osallistumaan' kertovat tekijästä ja teon luonteesta kaiken.

Edellä mainittujen uhrien kohdalla kysymys on rikoksen tekohetkellä suojattomista henkilöistä, joiden ikä, henkilökohtaiset olosuhteet, henkinen tila tai tekijän painostus tai valta-asema/luottamusasema sellaisenaan vaikuttavat heidän kykyynsä, haluunsa tai mahdollisuuksiinsa toimia etunsa vaatimalla tavalla. Useat nyt seksuaalisena hyväksikäyttönä ehdotetut teot, joissa tekijänä on luottamus- tai valta-asemassa oleva henkilö uhriin nähden, kohdistuvat lisäksi 16-17 -vuotiaisiin alaikäisiin lapsiin.

Ruotsin lainsäätäjät on nämä tilanteet ymmärtänyt, ja se näkyy edistyksellisellä tavalla rikosten tunnusmerkistöissä Ruotsin seksuaalirikoksia koskevassa 6 luvussa.

Seksuaalinen hyväksikäyttö = lievä raiskaus

On hyvä muistaa lähimenneisyydestä rikoslain 20 luvun 3 §:ssä ollut rikosnimike 'pakottaminen sukupuoliyhteyteen', kansankielellä lievä raiskaus, jolla tarkoitettiin lieventävien asianhaarojen vallitessa tapahtunutta raiskausta. Vaikka kyseinen erillinen raiskauspykälä oli tarkoitettu poikkeukseksi pääsäännöstä, sen käyttö lisääntyi rikostutkinnassa siinä määrin, että suuri osa raiskauksista tulkittiin tapahtuneen lieventävien asianhaarojen vallitessa. Tämä menneisyyden epäkohta johti kyseisen pykälän poistamiseen, mikä on nyt syytä erityisesti muistaa meneillään olevassa seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisessa ja nimenomaan rikosnimikkeeseen 'seksuaalinen hyväksikäyttö' kohdalla. Rikostutkinnassa esiintyvä käytännön periaate aloittaa rikostutkinta lievemmästä rikosnimikkeestä ja syytesidonnaisuuden periaate eivät ole poistuneet rikosprosessista.

Lisäksi on huomioitava, että hallituksen esityksessä ehdotettu rangaistusasteikko seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla on 4 kk – 4 vuotta vankeutta, mikä estää todistelun ja esimerkiksi lääkärin vaitiolovelvollisuuden murtamisen jopa laitososuhteissa tapahtuneitten tekojen osalta maksimirangaistuksen jäädessä alle 6 vuoden. Seksuaalisen hyväksikäytön osalta ei ole myöskään törkeää tekemuotoa, jolloin uhrien epäsuhta raiskauspykäliin verrattuna korostuu entisestään.

16 § LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ – pykälä poistettava

- 17 §:n rajoitussäännös ja toimenpiteistä luopumissäännökset riittävät turvaamaan - nuoren tekijän oikeusturvan, sillä samaa kehitystasoa olevien ja saman ikäisten seurustelusuhteita ei ole kriminalisoitu
- Ehdotetun 16 §:n kohdalla arvioitaisiin alle suojaikärajaa olevan lapsen suostumusta sukupuoliyhteyteen, vaikka kysymys on lapsenraiskauksesta, ja tekijä on lasta huomattavasti vanhempi - lapsen alaikärajaa tai tekijän yläikärajaa ei ole määritelty pykälän tunnusmerkistössä

- yleinen suojaikäraja on pyritty esityksessä häivyttämään 12-15 -vuotiaiden uhrien kohdalla esittämällä erillistä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö-pykälää, jossa uhrin suostumus tulee arvioinnin kohteeksi
- kysymyksessä on lievä lapsenraiskaus sukupuoliyhteyden osalta

Perustelut:

Pykälä tarpeeton

Saman ikäisten ja samaa kehitystasoa olevien nuorten seksisuhteita, jotka eivät loukkaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta, ei ole esitetty edelleenkään kriminalisoitaviksi. Sen vuoksi nuoriin kohdistuvia oikeusmurhia ei ole syytä pelätä jatkossakaan. Rajoitussäännös (hallituksen esityksessä 17 §) riittää turvaamaan kummankin osapuolen oikeusturvan näissä tapauksissa.

Lisäksi mahdollisuudet syyttämättä jättämiseen ovat vahvat jo tällä hetkellä esimerkiksi tekijän nuoruuden perusteella (toimenpiteistä luopumissäännökset). Sen sijaan aikuiset tekijät, joiden seksuaalisen kiinnostuksen kohteena ovat teini-ikäiset ja murrosikää lähestyvät lapset hyötyisivät pykälän epämääräisyydestä ja lievästä rangaistusasteikosta.

Pykälän perustelut ovat pitkät, mutta todellisuudessa esityksen mukaan lapset tulevat olemaan entistä suojattomammassa asemassa seksuaalirikosten uhreina, jos esitys toteutuu nyt esitetyssä muodossa. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva pykälä on poistettava lapsiuhrien oikeusturvan takia.

Portti pedofiileille – lapsen vapaaehtoisuus arvioinnin kohteena

Hallituksen esityksessä on arveluttavalla tavalla yritetty tuoda esiin perusteluja varsin nuoreen alaikäiseen kohdistuneen sukupuoliyhteyden arvioimiseksi muita lapsenraiskauksia lievemmäksi teoksi. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälän perusteluissa korostetaan jälleen jo työryhmän mietinnöstä tuttua ja laajalti kritisoitua uhrin 12 vuoden ikää ja myös uhrin suojaikärajan läheisyyttä teon rangaistavuutta lieventävänä seikkana. Tekijän yläikärajaa ei ole lainkaan mainittu, joten pykälän avara tunnusmerkistö avaa portin pedofiileille päästä rikoksestaan lyhyellä ehdollisella vankeusrangaistuksella.

Sen lisäksi, että sukupuoliyhteyden ja seksuaalisen teon määritelmät on jälleen sekoitettu, perustelu paljastaa tarkoituksen suojella vanhempaa tekijää ankarammalta rangaistukselta, joka muutoin seuraisi perusmuotoisesta lapsenraiskauksesta.

Erityisesti seuraavat perustelut herättävät suurta huolta säännöksen todellisesta luonteesta: ”Säännöksen soveltuminen voisi tulla arvioitavaksi lähinnä tapauksissa, joissa seksuaalisen teon kohteena oleva lapsi on iältään lähellä 16 vuoden suojaikärajaa eikä merkkejä ole lapsen vapaaehtoisuuden puuttumisesta, mutta 17 §:n rajoitussäännös ei vanhemman osapuolen iän tai kypsyyden vuoksi aivan sovellu.”

16 §:n tarkoittaman lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöä koskeva lakiteksti alkaa sanoin ”Jos lapsenraiskaus...” Se tarkoittaa sukupuoliyhteyttä alle 16-vuotiaan kanssa, jolloin ”merkkejä vapaaehtoisuuden puuttumisesta” ei pitäisi ylipäättäen arvioida. Epäselväksi myös jää, mitä nämä merkit käytännössä sitten voisivat olla vaikkapa 12-vuotiaan lapsen kohdalla. Vaikka perusteluissa puhutaan ”lähinnä” tapauksista, joissa uhri on lähellä suojaikärajaa, lapsen alaikärajaa tai tekijän yläikärajaa ei ole määritelty missään. Ne pitäisi näkyä lakitekstistä.

Suojaikäraja unohdettu

Suojaikärajalla tarkoitetaan tiettyä ikärajaa, jota nuorempien lasten kohdalla suostumusta ei lainkaan arvioida, eikä heidän antamaansa suostumusta sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon pidetä päteväenä. Laissa säädetyn suojaikärajan tarkoitus on nimensä mukaisesti suojella tätä ikärajaa nuorempia lapsia seksuaalirikollisilta. Lapsen käytös ei silloin ole todistelun kohteena.

Yleinen 16 vuoden suojaikäraja esitetään säilytettäväksi. Perusmuotoista lapsenraiskausta tarkoittavan 12 §:n kohdalla lapsen suostumuksella ei siten ymmärrettävästi ole merkitystä, vaan sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan kohdalla tarkoittaa aina lapsenraiskausta.

Nyt esitetyn seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan 16 §:n kohdalla sen sijaan arvioitaisiin alle suojaikärajaa olevan lapsen suostumusta sukupuoliyhteyteen, vaikka kysymys tämänkin pykälän kohdalla on lapsenraiskauksesta. Tekijä vain on lasta huomattavasti vanhempi.

Näyttääkin siltä, että tekijän ollessa uhria vanhempi, laissa säädellystä suojaikärajasta viis veisattaisiin varta vasten näitä tilanteita varten erikseen sorvatus pykälän eli lapsen seksuaalisen hyväksikäyttö -pykälän avulla.

Ja edelleen: ”Kyse voi olla esimerkiksi suhteesta, jonka osapuolet kokevat seurusteluksi.” On tunnettu tosiasia, että uhria vanhemmat tekijät haluavat korostaa seksisuhteitaan alaikäiseen nimenomaan seurustelusuhteena. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan edes toistuvat teot eivät olisi este tämän pykälän soveltamiselle: ”Teon toistuminenkaan ei vielä sellaisenaan poissulkisi 16 §:n 1 momentin soveltamista”. Toistuvissa sukupuoliyhteyksissä lapsen kanssa olisi mahdollisuus lisäksi erikseen arvioida ”teon vakavuutta vähentäviä seikkoja”. Lapsella tarkoitetaan alle suojaikärajan olevaa eli alle 16-vuotiasta lasta.

Ongelmia tulossa

Ongelmaksi oikeuskäytännössä muodostuu myös se, että lapsenraiskauksen ja törkeän lapsenraiskauksen ohella arvioitavaksi tulisi nyt kolmas lapsenraiskaus, jota esityksessä kutsutaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytöksi. Tunnusmerkistö kuitenkin sisältää sukupuoliyhteyden alle suojaikärajan olevan lapsen kanssa. Vaarana on, että ensisijainen rikosnimike rikostutkinnassa tulee olemaan juuri lievin näistä eli lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tunnusmerkistön epämääräisyys ja tulkinnanvaraisuus johtaa vääjäämättä uhrin aseman heikkenemiseen. Näin ei pidä tapahtua, koska lakiuudistuksen tavoitteena on ollut parantaa seksuaalirikoksen uhrin asemaa, ei avata uusia portteja pedofiileille.

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva 16 § muistuttaa muotoilultaan suuresti aiemmin voimassa ollutta rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaista rikosta nimeltä pakottaminen sukupuoliyhteyteen eli ns. lievää raiskausta. Myös lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan pykälän tunnusmerkistössä mainitaan ”osapuolten suhde”, ”sekä muut teko-olosuhteet” ja ”...kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty...”

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan pykälän tunnusmerkistö kaikessa sekavuudessaan viittaa siten ns. ”lievään lapsenraiskaukseen”, ja se tulisi poistaa kokonaan.

7. MUUTETTAVAT PYKÄLÄT

- RL 20 luku 9 § Korvauksen tarjoaminen nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta

- **RL 17 luku: 22 § Sukupuoliyhteys lähisukulaisen kanssa**
- **RL 8 luku: Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vanhentumissäännökset**

9 § KORVAUKSEN TARJOAMINEN NUOREEN KOHDISTUVASTA SEKSUAALISESTA TEOSTA

- **rikosnimike muutettava vastaamaan tunnusmerkistöä**
- **rangaistusasteikkoa nostettava, sakkorangaistus poistettava**

Perustelut:

Hallituksen esityksessä on monin paikoin sekoitettu määritelmiä kuten seksuaalinen teko ja sukupuoliyhteys. Näin ei pidä olla, sillä esimerkiksi esitetyn 9 §:n kohdalla rikosnimike ”Korvauksen tarjoaminen nuoreen kohdistuvasta teosta” antaa väärän kuvan kyseisen rikoksen tunnusmerkistöstä, koska siinä on kysymys myös sukupuoliyhteydestä alaikäisen kanssa. Seksuaalinen teko ei ole yläkäsite sukupuoliyhteydelle, vaan laissa ja vieläpä seksuaalirikoksia koskevassa 20 luvun 23 §:ssä tarkasti määritelty käsite.

Seksin ostamista alaikäiseltä koskeva lainkohta on hallituksen esityksessä päätetty edelleen säilyttää sellaisenaan, rangaistusasteikkonaan sakkoa tai 2 vuotta vankeutta. Se kuuluisi siten rikoslain 20 luvun lievimpiin rikoksiin. Törkeää tekemuotoa ei olisi. Ruotsissa vastaava rangaistusasteikko on vankeutta enintään 4 vuotta, sakkomahdollisuutta ei ole.

Uhrin erityisen haavoittuvuuden perusteella teon tunnusmerkistö sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen osalta sopii myös raiskauksen tunnusmerkistöön. Näissä tilanteissa 16-17-vuotiaan uhrin ei voida katsoa toimivan vapaaehtoisesti, sillä aikuinen seksin ostaja on valta-asemassa alaikäiseen uhuriin nähden. Uhri on usein esimerkiksi nuorisokodista karkuteillä oleva nuori.

Jos kyseinen pykälä säilytetään, se olisi hyvä ainakin johdonmukaisesti siirtää muiden lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten kohdalle. Tämänkin rikoksen uhri on alaikäinen lapsi ja vieläpä lapsikaupan kohde.

RL 17 LUKU 22 § SUKUPUOLIIHTEYS LÄHISUKULAISEN KANSSA

- **rikosnimike ja tunnusmerkistö muutettava**
- **kaiken ikäisiä jälkeläisiä suojeltava, mallia pykälään otettava Ruotsin lainsäädännöstä**

Perustelut:

Syyteautomaatti poistettava uhrin osalta

Rikoslain 17 luvun 22 § on Suomessa syyteautomaatti, joka johtaa nykyisellään uhrinkin osalta syytteeseen ja tuomioon, jos sukupuoliyhteys on todistettu tapahtuneen, vaikka todisteet eivät riitä raiskaussyytteen nostamiseen. Näin on tapahtunut, eivätkä uhrit uskalla tehdä rikosilmoitusta saatuaan tiedon tästä riskistä.

Lainsäätäjän on ollut ehkä vaikea ymmärtää, että Suomessakin aikuiseen, usein nuoreen aikuiseen voisi kohdistua seksuaalista väkivaltaa oman vanhemman tai isovanhemman taholta. Teko-olosuhteisiin liittyy usein tekijän mielenterveys- tai päihdeongelmia, sosiaalisia rajoitteita ja muutakin väkivaltaa tai henkistä painostamista. Uhrin heikompaan asemaan ja kykyyn puolustautua on voinut vaikuttaa jo lapsuudessa koettu seksuaaliväkivalta. Tekijän psyykkisen valta-aseman

merkitys tämänkin tunnusmerkistön osalta on tärkeä ymmärtää. Insesti on tyypillinen rikos, jossa väkivallan sijaan tai lisäksi korostuu tekijän henkinen yliote uhrista.

Raiskausrikoksissa on varsin usein tilanteita, jolloin rikosilmoitus ei johda syytteen nostamiseen. Syynä ovat todisteluun liittyvät tekijät ja erityisesti tilanteet, joissa uhrissa ei ole todennettu fyysisen väkivallan merkkejä. Uhria ei kuitenkaan silloin automaattisesti syytetä tai tuomita jostain muusta rikoksesta. Rikosnimike ”Sukupuoliyhteys lähisukulaisen kanssa” on tästä ihmeellinen poikkeus, jonka nykyisestä tunnusmerkistöstä on nyt päästävä eroon.

Ongelmaa ei siis ole, jos todisteet riittävät syyttäjän mielestä syytteen nostamiseen raiskauksesta ja vanhempi/isovanhempi tuomitaan raiskauksesta.

Rikosnimike ja tunnusmerkistö muutettava

Ruotsissa rikosnimike on SUKUPUOLIIHTEYS JÄLKELÄISEN KANSSA, ja teosta rangaistaan vanhempaa tai isovanhempaa, ei koskaan lasta tai lapsenlasta edes näiden ollessa aikuisia. Lasta tai lapsenlasta ei siis aikuisenakaan tuomita tekijänä, vaan hänet ymmärretään uhrina ja vieläpä haavoittuvana uhrina silloinkin, kun raiskausilmoitus ei johda syyteeseen tai syyte hylätään. Ruotsissa tämän rikoksen tunnusmerkistö muutettiin uudistuksessa. Se on sijoitettu nykyisin seksuaalirikoksia koskevaan lukuun ja kuuluu näin:

”7 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, har samlag med eget barn eller dess avkomling, döms för [samlag med avkomling](#) till fängelse i högst två år”.

Suomessa hallituksen esityksessä esitetty rikosnimike ja tunnusmerkistön sanamuoto olisi muutettava. Myös rangaistusasteikkoa on syytä tarkastella uudestaan, ja poistaa sakkorangaistus Ruotsin tapaan.

On itsestään selvää jo nykyisin, että alaikäistä uhria ei rangaista vanhemman tai isovanhemman alaikäiseen kohdistamasta seksuaalirikoksesta, joten sen osalta huolta uhrin asemasta oikeuskäytännössä ei ole.

LAPSIIN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOSTEN VANHENTUMISSÄÄNNÖKSET

- vanhentumissäännöksiä tarkasteltava uudelleen

Hallituksen esityksessä ei ole esitetty muutoksia rikoslain 8 lukuun vakavien lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten kuten törkeän lapsenraiskauksen säättämisestä rikosoikeudellisesti vanhentumattomaksi. Toteamme, että tätä koskeva uudistus on jo tehty muissa Pohjoismaissa. Seksuaalirikoslainsäädännön uudistaminen olisi ollut oikea ajankohta tehdä tämä muutos nyt eikä vasta myöhemmin. Perusteluja sille, miksi vanhentumissäännöksiin ei tässä vaiheessa voida puuttua, on esitetty tarve tehdä ensin tutkimuksia säännösmuutoksen tarpeellisuudesta. Vastauksena siihen totean, että rikosoikeudellisesti vanhentuneet lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset eivät päädy tutkimusaineistoksi juuri vanhentumisen vuoksi. Ja niitä on paljon.

8. SUKUPUOLIIHTEYS ELÄIMEN KANSSA PALAUTETTAVA RIKOSLAKIIN

RL 17 luku 14 b § SUKUPUOLIIHTEYS ELÄIMEN KANSSA (Lakialoite LA 51/2020 vp)

Tukinainen ry pitää tärkeänä eläinten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamista, ja kannattaa vahvasti tehtyä lakialoitetta ja siinä ehdotettua rikoslain 17 lukuun lisättävää uutta 14 b pykälää ”Sukupuolilyhteys eläimen kanssa”.

Tukinainen ry

Riitta Silver
Kehittämispäällikkö
Varatuomari, OTL